

Marius Čepulis

M E T A I

G a m t o s
f o t o g r a f o
d i e n o r a š t i s

Leidykla „Lututė“ / Kaunas / 2017

Marius Čepulis

METAI

Gamtos fotografo dienoraštis

Tekstai ir nuotraukos autoriaus.

Atsakingoji redaktorė Inesa Oranskytė
Maketuotojas Mindaugas Kirstukas

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės
Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos
duomenų banke (NBDB).

© Marius Čepulis

ISBN 978-9955-37-192-2

Leidykla „Lututė“, 2017

Žiemos rytas. Sėdi Čepulis užsimaskavęs eglyne palei kelią. Kiek atokiau guli prieš kelias dienas rastos automobilio partrenktos, lapių ir kranklių veik sudorotos stirnos likučiai. Šaltoka. Ir paukščiai sunkiai renkasi. Tik viena šarka aplink strikinėja. Staiga visai netoli trinkteli automobilio durelės, pasigirsta žmonių balsai. Kažkas atseka mano pėdsakais.

– Žiūrėk, pyp, žiūrėk, čia eita, – prabyla girgždantis balsas.

– Aha, ir čia šviežiai ištrypta, – pritaria ir kitas neką skardesnis balselis.

Matau tris vyrus, pėdinančius link manęs. Dviejų iš jų labai jau raudonos nosys, ir tikrai ne nuo šalčio.

– O, pyp, žiūrėk! Va ir stirna, pyp, – nuspįjauna vienas raudonosis.

– Nu, py-yp, pagausim tą, pyp, tai, pyp, taip atpy-ypinsim, kad, pyp, nieko, pyp, nebenorės, pyperis prakeiktas!

Vyrai malasi vos už 10 žingsnių nuo manęs. Man, aišku, labai smagu būti nematomam ir klausytis jų kalbų, bet kažkaip pagailo, kad va ieško ir neranda.

– Ar manęs ieškot!? – sušukau.

Raudonosis net krūptelėjo:

– Pyp, kur tu, pyp!? A, nu, pyp, pypink čia greičiau! Parodysim mes tau, kaip, pyp, gyvūnėlius skriausti, pyperis pypintas!

Nespėju dorai išlįsti, vienas raudonosis iškart kimba į atlapus, o man užima kvapą nuo *perigaro*. Po „pyp“ pavidalo kaltinimų srauto man pagaliau pavyksta tart žodį ir trečiam žmogui (gamtosaugos inspektoriui) paaiškinti, kad aš tos stirnos netrenkiau ir nemedžiojau, kad tik sėdžiu čia ir fotografuoju. Jis suprato iškart, o raudonosiai nepatikliai tik raukėsi ir akivaizdžiai graužėsi, kad neturės jokio teisinio pagrindo užpypinti man per pypalą.

Pasirodo, kažkas paskundė, kad keistai apsitaisęs vyras sukinėjasi aplink stirnos likučius, ir inspektorius su pagalbininkais atvyko patikrinti. Pagaliau draugiškai išsiskyrėm. Aš likau laukti paukščių ir padariau man kol kas pačią gražiausią nuotrauką – šarką, kurią matote viršelyje.

Daugeliui fotografija – tik sustabdyta tūkstantoji sekundės dalis. Tačiau nuotrauka nėra tik sustabdyta akimirka. Tai didžiulis kelias iki jos, ir sklaidantis fotoalbumą ne visada mato bei supranta, kaip ji gimsta. Kas vyksta gamtos teatro užkulisiuose – už kadro, prieš kadrą ir jo metu, žino tik pats fotografas.

„Metuose“ rasit ne tik nuotraukų, bet ir istorijų, pasakojimų, minčių, nusėdusių galvoje autoriui klajojant miškais, braidant pelkėse ir tūnant slėptuvėse. Bus ir netikėčiausių nuotykių, patirtų bandant įamžinti įprastus ir rečiausius gyvūnus bei gamtos reiškinius, kurie padės suvokti ne tik kaip gimsta kadrai, bet ir kas dedasi gamtoje ištisus metus – nuo vasario iki sausio (mat Čepulio metai kiek kitokie ir prasideda jie – (pa)vasari).

Kodėl „Metai“? Todėl, kad metai iš metų (su labai mažais nukrypimais) gamtoje vyksta tie patys (bet ne tokie patys) spektakliai. O fotografai, kaip kokie Donelaičio būrai, metai iš metų vargsta (su didžiausiu malonumu) tą patį (bet ne tokį patį) vargą bandydami įamžinti tuos spektaklius ir slapčiausias jų užkulsių dramas.

Tebūnie ir ši knyga / albumas / dienoraštis – Lietuvos laukinės gamtos metraštis: visos nuotraukos, be jokios išimties, darytos tik Lietuvoje ir tik laukinėje gamtoje. Kiekvienas metraščio puslapis – tai bilietas į gamtos spektaklį, atskleidžiantį aplink mus vykstančius stebuklus, kuriuos per fotoaparato iešiklio akutę stebėjo ir metai iš metų fiksavo Marius Čepulis. Nors tai tik maža Didžiojo Lietuvos Gamtos teatro repertuaro dalelė, bet galbūt ją pažinę iš arčiau pagaliau imsime didžiutis savo gamta ir suprasime, kad čia esame ne šeimininkai, o tik svečiai.



Gamta bunda. Žibuoklė.

(Pa)Vasaris

Taip, pavasarį nuo vasario skiria tik dvi raidės – *p* ir *a*. Ir šis dieno-raštis prasideda būtent nuo šalčiausio ir atšiauriausio žiemos mėnesio, nors paskutiniai metai verčia tuo abejoti. Mat jau vasarį gamta pradeda atgimti, jau vasarį iš meilės stūgauja vilkai, urzgia lūšys ir viauksi lapės, jau vasarį ima perėti kryžiasnapiai, krankliai ir jūriniai ereliai. Jau vasarį grįžta ir vieversiai, pamario pievose suskamba gulbių giesmininkių trimitai. Jau kelerius metus per didesnius atlydžius, jei dar būna ką *atlydyt*, pasirodo pirmosios žibuoklės. Vis dėlto pirmasis pavasario pranašas – visiems mums labai gerai pažįstamas giesmininkas.

„Piku piku“

Kas tas pavasario pranašas? Ne, ne vyturys, kurį skurdžiai čirenant jau galima girdėti. Man pavasaris ateina su pirmaisiais didžiosios zylės giesmių akordais, nors kartais jie nuaidi net sausį. Iš pradžių trumpi, nedrąsūs, bet vos saulė pakaitina – tas skardus „piku piku“ nebenutyla. Tai ypatingas metas, nes nuo tos akimirkos, kai išgirstu pirmąsias giedančias zyles, baigiasi niūriausios ir tamsiausios dienos, pro debesis dažniau išlenda saulė, o ir nuotaika smarkiai pakyla.

Gražesnę (pa)vasario vidudienį sustokit trumpam parke ar kokiam skvere, ir nors aplink pusnių bus iki kelių, jei išgirsit skalambijant zylių varpelius, pamatysit, kaip vidun slapčia įsibraus pavasaris.

Pavasario pranašas.
Didžioji zylė. ↓





Niekieno laikas

Keistas dabar miškas. Lyg sprunkanti žiema nuo jo miegančio baltus apklotus būtų nuplėšusi ir palikusi jį dar vos pakirdusį, nuogą ir nesusipratusių laukti pavasario. O pavasario dar toli gražu nematyti. Mieste bent jau zylės „piku pikų“ rėkauja, o čia – jokių atgimimo ženklų.

Nors saulė bando taisyti padėtį ir suteikia kiek jaukumo, bet jos šiluma dar niekam nereikalinga. Žemė kad ir vaduojasi nuo įšalo, tačiau dar neturi to kvapo, kurį įtraukus norisi pradėti dainuoti (gal ir gerai – nekoks dainininkas esu).

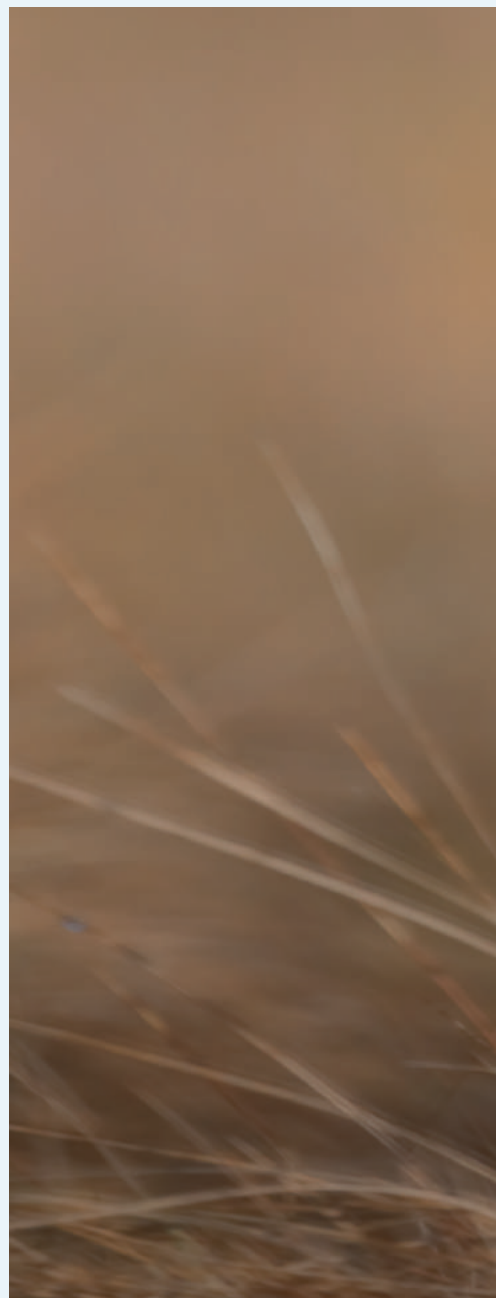
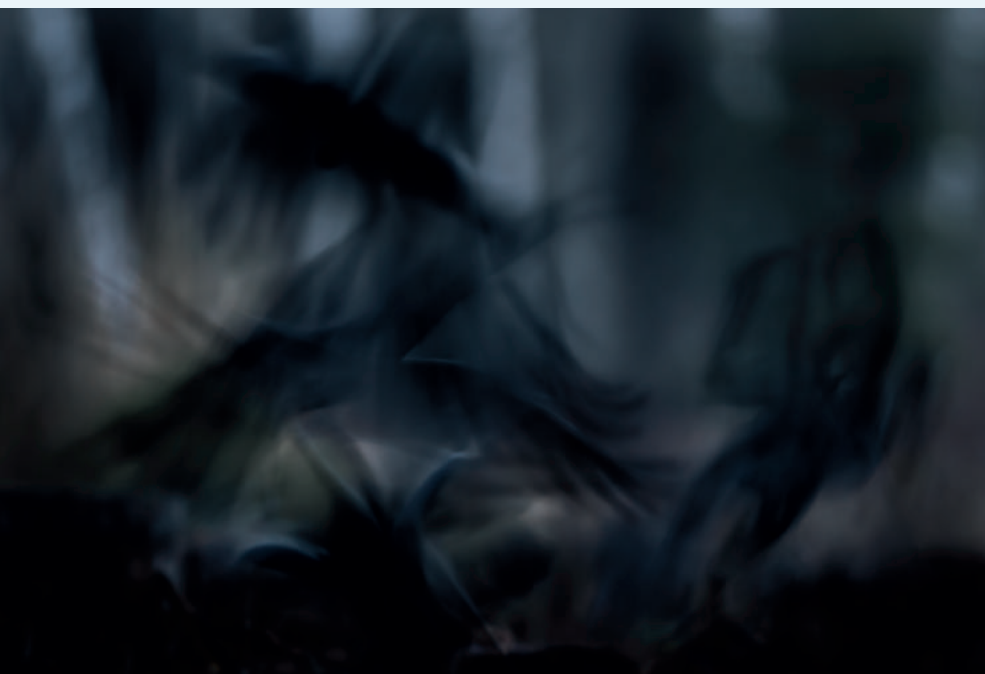
Balų dugne tebeslūgsantis ledas lyg pabėgusios žiemos akys per drumzliną vandenį baugščiai žvelgia į danguje sklandančių erelių porą ir žydrynėje besivartančius kranklius – jau labai greit juos užklups kasmetiniai giminės tęsimo rūpesčiai.

Tylu. Tik genys monotoniškai skaldo kankorėžį. Svirpteli prie kamieno prisiplojęs liputis. Ir vėl tyla, ir vėl tik vėjas taršo pušų garbanas. Žvėrys irgi tarsi sutrikę, baugiai bastosi miško šešėliuose. Tai šen, tai ten šmėsteli elnio siluetas, šabakštyne dingsta gausi šernų šeimyna, atsargiai, kad tik neišeitų į apšviestą plotą, miško keliuką kerta stirninas.

Ir vėl tuščia, ramu – dar ne laikas.

Apie juodulius

Esat girdėję (pa)vasarį keistus garsus, lyg kas pagaliukus vieną į kitą daužytų? Ne, ne genio kulkosvaidinę trelę, o atskirus, skardžius pagaliukų taukštelėjimus, kurie staiga virsta upelio čiurlenimo garsais? Čia kranklio (juodvarnio, varno) tuoktuvių giesmė. Įsiklausykit kada – visiškas kosmosas. O ir paukštis kosminis, tikrąja to žodžio prasme, mano gyvenime palikęs žymę: kadaise vienas bandė akin pataikyt, tai gabaliuką mėsos virš lūpos atsignybo su visais ūsų plaukeliais.



← Girios šmėklos. Krankliai.



(Pa)Vasario giesmė. Kranklys. ↑



O gieda jis ne šiaip sau. Dabar jų tuoktuvės, lizdų sukimo metas ir perėjimo pradžia. Juk būtent dabar, kai visiems sunkiausias laikas, badmetis ir daugiausiai žvėrių užverčia kanopas bei kitas galūnes, krankliams maisto tenka gausiausiai.

Švelnumo akimirka. Krankliai. ↑

Apie Volandą

Krankliai – nuostabūs, gudrūs, negailestingi, puikiai prisitaikę išgyventi plėšrūs padarai. Apie juos galima labai daug pasakoti. Turėjau džiaugsmo šį paukštį pažinti iš labai arti. Štai viena istorija apie kranklį Volandą, kuri nutiko prieš 18 metų.

Rytas. Užmiegotomis akimis, visas žiovaudamas einu į balkoną (tada dar gyvenau Vilniaus Antakalnio rajone, paskutiniame *chruščiovkės* aukšte). Atsistoju, ištiesiu ranką ir po kelių akimirų išgirstu sparnų šlamesį. Pajuntu jų keliamą vėjo gūšį ir aštrius nagus, įsikimbančius į mano dilbį. Didžiulis juodas paukštis džiaugsmingai krunkteli beveik į ausį, prišokuoja prie pat galvos ir pradeda rytinį mano šukuosenos kedenimo ritualą. Tada gauna savo pusryčių porciją, pirmą kąsnį nuryja, o antrą šoktelėjęs nusklendžia slėpti ant stogo.

Jau porą mėnesių jis pas mus. Dar neskraidantis buvo paimtas iš lizdo filmuoti ir vėliau glaudėsi Ventėj, kol jo nepamatė Čepulis. Iš vonios, kur kranklys gyveno pirmas savaites, liko ne kažkas: žaliuzės sulankstytos ir panašios į armoniką, virvutės nutrauktos, rankenėlės nusukinėtos, čiaupas ir dušas sugadinti, skalbimo mašinos mygtukai išlupinėti, visi nors kiek pakeliami daiktai paslėpti. O ką jau kalbėti apie baltas dėmes ir dvoką. Dar ilgai slapčiausiuose kampeliuose rasdavom užsilikusią mėsos likučių (tiksliau – mūsų lervų knibždėlynų). Taigi, teko kuo greičiau Volandą mokyti skraidyt ir leist į laisvę.



Iš pasakos. Kranklys. →

